

До Конституційного Суду України

01033. Україна. м. Київ. вул. Жилянська. буд. 14

Суб'єкт права на конституційне подання
50 (п'ятдесят) народних депутатів України

Уповноважені за дорученням:

1. Народний депутат України
Симоненко Петро Миколайович

2. Народний депутат України
Мартинюк Адам Іванович

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо необхідності офіційного тлумачення ст. 5, ч. 1 ст. 21 Закону України
«Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III

Відповідно до положень ст. ст. 147, 150 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР, пункту 4 ст. 13, ст. ст. 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 р. № 422/96-ВР суб'єкт права – 50 (п'ятдесят) народних депутатів України – звертаються до Конституційного Суду України із цим поданням щодо офіційного тлумачення положень ст. 5, ч. 1 ст. 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III.

Дані щодо повного найменування, номера, дати прийняття, джерела опублікування правового акту, окремі положення якого потребують офіційного тлумачення.

1. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III.

Публікації документа:

Урядовий кур'єр від 28.04.2001 – № 77, Офіційний вісник України від 11.05.2001 – 2001 р., № 17, стор. 93, стаття 728, код акту 18587/2001, Голос України від 12.05.2001 – № 82, Відомості Верховної Ради України від 08.06.2001 – 2001 р., № 23, стаття 118.

1. Основоположним законодавчим актом, який регулює питання створення, діяльності та припинення політичних партій в Україні є Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III.

Частина перша статті 21 даного Закону містить приписи, згідно яких політична партія може бути за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, чи Генерального прокурора України заборонена в судовому порядку у випадку порушення вимог щодо створення і діяльності політичних партій, встановлених Конституцією України, цим та іншими законами України.

Підстави заборони політичної партії закріплені статтею 5 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III. Утворення і діяльність політичних партій забороняється, якщо їх програмні цілі або дії спрямовані на: 1) ліквідацію незалежності України; 2) зміну конституційного ладу насильницьким шляхом; 3) порушення суверенітету і територіальної цілісності України; 4) підризу безпеки держави; 5) незаконне захоплення державної влади; 6) пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі; 7) посягання на права і свободи людини; 8) посягання на здоров'я населення.

Політичні партії не можуть мати воєнізованих формувань.

Аналіз практики примінення статті 5, а також частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» свідчить про розбіжності в правозастосуванні даних правових норм органами судової та виконавчої влади України.

Так, при розгляді подання Міністерства юстиції України про заборону

однієї з політичних партій Верховний Суд України у своєму Рішенні від 05.11.2004 року, в тому числі, зазначив: у поданні Міністерство юстиції України посилається на те, що партія організувала ряд мітингів і демонстрацій, зокрема: 1 і 25 травня, 26 червня, 18 і 19 липня 2004 року, та 4 – 11 липня 2004 року провела вишкіл «К». Названі акції супроводжувалися розповсюдженням агітаційних матеріалів і листівок із закликами до розпалювання національної та етнічної ворожнечі, образами на адресу громадян російського та єврейського походження.

Організатори акцій як в усній формі, так і в друкованих матеріалах (листівках) принижували честь і гідність громадян, неприязно та зухвало ставилися до російського та єврейського населення України.

Крім того, заклики до міжетнічної ворожнечі та образи єврейського населення містяться й у публікаціях політичної партії «К», розміщених на офіційному Інтернет-сайті партії, в прес-релізах від 24, 25, 29 травня, 26 червня, 5 і 19 липня 2004 року.

В цій судовій справі Верховний Суд України констатував: вирази, які інкримінуються політичній партії, суд розглядає в контексті передвиборних політичних спорів та обговорення проблем, що стосуються життя суспільства (політичних мітингів, закриття газети «Сільські вісті», значущих подій та інших масових заходів) як оціночні судження, думки, критичні зауваження та дуже різкі висловлювання, спрямовані на політичних діячів, державні органи чи громадські організації з метою участі партії в державно-політичному житті та здійснення реального впливу на вироблення державної політики задля реалізації своєї партійної програми.

Незважаючи на те, що деякі висловлювання, ідеї та інша інформація викликають образу та занепокоєння серед частини населення, суд, виходячи з вимог плюралізму думок, свободи поглядів і діяльності політичних партій, з урахуванням передбачених законом обмежень як умов прогресу демократичного суспільства дійшов висновку про недоведеність підстав для закриття політичної партії «К».

Верховним Судом України в даній судовій справі при вирішенні питання про заборону діяльності політичної партії оцінювалася діяльність як безпосередньо політичної партії, так і діяльність окремих членів партії, котрі приймали участь в демонстраціях та викрикували різкі заклики, надавали оцінку політичним процесам, висловлювали оціночні судження.

В підсумку Верховний Суд України суд відмовив Міністерству юстиції України у задоволенні позову щодо заборони діяльності партії, зокрема через відсутність обвинувальних вироків судів України відносно членів розглядової партії, які вчиняли дії, котрі за своїми характером та змістом принижували честь і гідність громадян, неприязно та зухвало ставилися до громадян України залежно від їх національності.

В іншій судовій справі за позовом Міністерства юстиції України суд прийняв рішення заборонити політичну партію «Руська Єдність», хоча Міністерство юстиції України як і в попередній ситуації з партією «К» не надало суду доказів вчинення членами цієї партії злочинів, які б слугували підставою такої заборони відповідно до вимог ст. 5, ч. 1 ст. 21 Закону України «Про політичні партії в Україні».

При цьому, Окружний адміністративний суд міста Києва при винесенні Постанови від 30.04.2014 р. по справі № 826/4716/14 щодо заборони діяльності політичної партії «Руська Єдність» досліджував, в основному, питання діяльності політичної партії в контексті спрямованості інформаційних матеріалів цієї партії, розміщених на офіційному її веб-сайті.

Окружний адміністративний суд міста Києва при розгляді питання заборони політичної партії «Руська Єдність» акцентував увагу на питанні, чи містить в собі діяльність політичної партії, а не окремих її членів ознаки протиправних діянь, передбачених статтею 5 Закону України «Про політичні партії в Україні».

Міністерство юстиції України, роз'яснюючи питання утворення та діяльності політичних партій, на своєму офіційному веб-сайті розмістило наступну інформацію. На думку Міністерства, діяльність політичної партії

може бути заборонена лише за рішенням суду. Такий підхід, як стверджує Міністерство, відповідає принципам міжнародного права, згідно із якими примусовий розпуск або заборона політичних партій є мірами виняткового характеру і повинні бути результатом судового висновку про неконституційність цих партій. Будь-які такі заходи повинні ґрунтуватися на достатніх доказах того, що партія як ціле, а не тільки її окремі члени, переслідує політичні цілі, використовуючи, або готуючись використовувати, антиконституційні засоби. Той факт, що партія закликає до мирної зміни Конституції, не є достатнім для її заборони або розпуску (<http://www.minjust.gov.ua/17869>).

Даний підхід щодо підстав заборони політичної партії повністю узгоджується із Рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Язар, Караташ, Аскої та Народна трудова партія (НТП) проти Туреччини» від 09.04.2002 року. Зокрема, саме при розгляді даної справи ключовим моментом дослідження Європейського суду з прав людини став зміст виступів керівників політичної партії, які мали наслідком заборону останньої.

Європейський суд з прав людини в даній справі зазначив: сувора, різка критика, висловлена лідерами НТП стосовно певних дій збройних сил під час проведення антитерористичної кампанії, не може сама по собі становити докази того, що НТП треба ототожнювати зі збройними формуваннями, які вчиняють акти насильства. Європейський суд з прав людини іще раз наголосив у цьому зв'язку, що межі дозволеної критики на адресу Уряду ширші, аніж межі критики на адресу приватної особи. У демократичній системі дії чи бездіяльність Уряду мають бути предметом безпосереднього розгляду з боку законодавчих і судових органів, преси та громадськості. Європейський суд з прав людини не визнав переконливим, що, критикуючи дії збройних сил, парламентські діячі – члени НТП та посадові особи цієї партії ставили іншу мету, крім тієї, щоб виконати свій обов'язок привернути увагу до проблем своїх виборців.

При розгляді іншої судової справи, а саме: «Дікле від імені DEP

(Демократичної партії) проти Туреччини» Європейський суд з прав людини у своєму Рішенні від 10.12.2002 року аналізував виступи і промови партійних керівників, які потягли за собою заборону партії, та встановив, що спірним предметом розгляду справи була лише одна промова, з якою виступив колишній керівник партії і яка пролунала за межами Туреччини, іншою мовою і перед аудиторією, що не була безпосередньо зацікавлена в ситуації, що склалася в Туреччині. Отже, як констатував Суд, її потенційний вплив на «національну безпеку», «громадський порядок» і «територіальну цілісність» Туреччини був обмежений. Тому Суд визнав, що ця промова не могла сама по собі бути підставою для застосування такої загальної санкції як розпуск усієї політичної партії, якщо також брати до уваги, що особу, яка виступила з цією промовою, вже було притягнуто до судової відповідальності. Отже, розпуск DEP у зв'язку з промовою в Іраку не можна вважати заходом, пропорційним до поставлених цілей.

Загалом Європейський суд з прав людини послідовно дотримується правової лінії, що дії окремих партійних членів, які суперечать чинному законодавству, або мають антиконституційну спрямованість, не можуть мати наслідком заборону партії, оскільки у даному випадку буде порушуватись плюралізм політичних думок, а інші народні обранці – члени партії будуть незаконно позбавлені своїх мандатів, якими їх наділило суспільство. Європейський суд з прав людини чітко виражає свою позицію по розгляданій категорії справ: заборона політичної партії є неадекватним покаранням за дії окремого члена партії.

Зважаючи на розбіжності правових позицій судових органів України, постає цілком логічна дилема: чиї дії повинні, насамперед, оцінюватися при розгляді питання про заборону політичної партії – її окремих членів, чи все ж таки політичної партії в цілому. Адже якщо припустити, що при розгляді питання про заборону політичної партії оцінюються дії окремих членів партії, тоді отримуємо проблему з визначенням правових підстав заборони партії.

Кожна з підстав заборони політичної партії, які наведені у статті 5 Закону України «Про політичні партії в Україні», за своїми сутністю та юридичним змістом передбачають існування фактів попереднього вчинення кримінальних правопорушень.

Так, зазначені в підпунктах 1 – 5 частини першої статті 5 Закону «Про політичні партії в Україні» протиправні діяння підпадають під ознаки злочинів, передбачених Розділом I (Особлива частина) Кримінального кодексу України «ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ», а саме: ст. ст. 109, 110 Кримінального кодексу України.

Протиправні діяння, прописані п. 6 ч. 1 ст. 5 Закону «Про політичні партії в Україні», містять ознаки злочину, передбаченого Розділом XX (Особлива частина) Кримінального кодексу України «ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ», а саме: ст. 436 Кримінального кодексу України.

Діяння, зазначені в п. 7 ч. 1 ст. 5 Закону «Про політичні партії в Україні», підпадають під ознаки злочинів, передбачених, зокрема, Розділом II (Особлива частина) Кримінального кодексу України «ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ» та Розділом III (Особлива частина) Кримінального кодексу України «ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ».

Відповідно до загальноприйнятих демократичних засад в Україні діє принцип презумпції невинуватості особи. Конституція України у ст. 62 закріплює: особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Розглядана конституційна норма знаходить свою реалізацію в частині другій статті 2 Кримінального кодексу України: особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному

покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Зазначені положення законодавства підкріплені висновками Конституційного Суду України, який у своєму Рішенні від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 зазначив: згідно з конституційним принципом презумпції невинуватості особа вважається невинуватою у вчиненні злочину, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (частина перша статті 62 Конституції України).

З системного аналізу наведених вище правових норм логічно випливає висновок: якщо на вирішення компетентного судового органу ставиться питання про заборону політичної партії і в обґрунтування позову про заборону партії Міністерство юстиції України покладає факт вчинення окремими членами цієї партії протиправних дій, то передумовою судового процесу з питання заборони політичної партії має бути набуття чинності проголошених іншими судами України обвинувальних вироків відносно членів цієї партії за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених, зокрема, ст. ст. 109, 110 Кримінального кодексу України.

Слід зазначити, що в даний час в провадженні Окружного адміністративного суду міста Києва перебуває адміністративна справа за позовом Міністерства юстиції України до Комуністичної партії України щодо заборони останньої.

В основу позову Міністерства юстиції України покладені звинувачення на адресу Комуністичної партії України у вчиненні дій, спрямованих на зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, підрив безпеки держави, пропаганду війни тощо.

При цьому, Міністерство юстиції України, роблячи висновок про антидержавну діяльність Комуністичної партії України й про вчинення членами партії кримінальних правопорушень, не має в своєму розпорядженні

належних обвинувальних вироків судів України, якими була б доведена вина членів партії у скоєнні кримінально-караних злочинів.

Враховуючи вищевикладене, на підставі ст. ст. 147, 150, 152 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР, пункту 4 ст. 13, ст. ст. 39, 40, 61, 63, 65 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 р. № 422/96-ВР, –

ПРОСИМО:

Дати офіційне тлумачення положень статті 5, частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III шляхом роз'яснення наступних питань:

1. Чи є вичерпним перелік підстав для заборони політичної партії, який визначений у статті 5 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III?

2. Чи можуть бути застосовані до політичної партії правові заходи у виді її заборони, якщо не політична партія загалом, а її окремі члени вчиняли дії, передбачені підпунктами 1 – 8 ст. 5 Закону «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III?

3. Чи є в контексті положень ст. ст. 5, 21 Закону «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III необхідною передумовою заборони політичної партії адміністративним судом факт винесення іншими компетентними судами України обвинувальних вироків щодо членів цієї політичної партії за вчинення кримінальних правопорушень?

4. Якими офіційними документами компетентних органів державної влади встановлюються (фіксуються) юридичні факти вчинення політичною партією та її членами протиправних дій, на підставі яких компетентний суд відповідно до положень ст. ст. 5, 21 Закону «Про політичні партії в Україні» приймає рішення про заборону діяльності політичної партії.

Перелік документів та матеріалів, що додаються:

1. Витяг з Конституції України від 28 червня 1996 року.
2. Витяг з Закону України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III.
3. Витяг з Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Язар, Караташ, Аскої та Народна трудова партія (НТП) проти Туреччини» від 09.04.2002 року.
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Дікле від імені DEP (Демократичної партії) проти Туреччини» від 10.12.2002 року.
6. Рішення Конституційного Суду України від 30.01.2003 р. N 3-рп/2003
7. Рішення Верховного суду України від 05.11.2004 р.
8. Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 30.04.2014 по справі № 826/4716/14.
9. Роздруківка інформаційних відомостей з офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України.
10. Позовна заява Міністерства юстиції України про заборону Комуністичної партії України та Ухвала Окружного адміністративного суду міста Києва про відкриття провадження в адміністративній справі.
11. Копії конституційного подання з додатками у трьох примірниках.

№ п.п.	Прізвище, ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис народного депутата України	Дата підпису народного депутата України
1	Семоненко Геннадій Миколайович	169		
2	Алексеев Ігор Вікторович	174		
3	Байдиш Марія Макарівна	192		
4	Клішкарів Сирієв Павлович	172		
5	Тордішко Сергій Федорович	181		
6	Мафеев Євген Васильович	178		
7	Сніжко Тетяна Олександрівна	171		
8	Борейко Ольга Василівна	200		
9	Булах Вікторія Володимирівна	N 190		
10	Козак Олександр Олександрович	184		

10 (десять) підписів ІУ

№ п п	Прізвище, ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис народного депутата України	Дата підпису народного депутата України
11	Левченко Олога Володимирівна	196		
12	Бушовець Олег Вікторович	183		
13	Дорохов Антон Миколайович	195		
14	Баландік Сергій Вікторович	188		
15	Губар Віктор Володимир	199		
16	Взарданов Микола Сергійович	187		
17	Демедюк Василь Коритюкович	454		
18	Гамунов Олександр Косійянович	475		
19	Мартинюк Адам Іванович	176		
20	Єррент-В Олександр Сергійович	204		

10 (десять) штуків А4

№ пп	Прізвище, ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис народного депутата України	Дата підпису народного депутата України
21	Воропаєв Ігор Миколайович	024		
22	Лаврик Іван Іванович	268		
23	Мамин В Владимир Степанович	1060		
24	Пономарев Андрей Викторов	№286		
25	Мародина Євгенія Вікторівна	10283		
26	Корнієв Павел Петрович	064		
27	Маринюк Андрій Владимирович	261		
28	Гузенко Коселюк Олександрович	255		
29	Бунтовська З.	254		
30	Матвієвич С.А.	282		

№ пп	Прізвище, ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис народного депутата України	Дата підпису народного депутата України
31	Молодій Олександр Тванович	252		
32	Севченко Кирило Александрович	269		
33	Самусь Рейна Дмитрів	267		
34	Демченко Микола Іванович	321 32		
35	Коваль Олександр Іванович	335		
36	Кітченко Сергій Іванович	185		
37	Клименко Дмитро Іванович	262		
38	Егор'єв Олександр Микола	42		
39	Кандибор Олександр	397		
40	Тришківський Сергій	357		

10 (десять) підписів А.

№ п.п.	Прізвище, ім'я, по батькові народного депутата України	Номер посвідчення народного депутата України	Підпис народного депутата України	Дата підпису народного депутата України
41	Вомжов Олександр Михайлович	381		
42	Зухов Михайло Васильович	019		
43	Матвеев Валентин Григорович	177		
44	Сурин Григорій Михайлович	299		
45	Карамузов Евгеній Григорович	301		
46	Демішкін Володимир Федорович	338		
47	АнжигА Миквэл Калшлатин	249		
48	Гігерин Методій Іванович	25		
49	Бондаренко Олеся Анатоліївна	145		
50	Безбаба Григорій Іванович	249		

Всього 50 (п'ятдесят) уповноважених народних депутатів України

Заст. керівника
Центрального кабінету

М.П. П. Селіва

10/09/2014